

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satversmestiesa.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 18. augustā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jānis Neimanis un Juris Juriss, kolēģijas sēdē izskatījusi [...] pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 133/2026),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Kriminālprocesa likuma 121. panta piektās daļas trešo teikumu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 13. pantam un attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju par spēkā neesošu no [datums].

2. Kriminālprocesa likuma 121. pants nosaka: “Pirmstiesas procesā pieprasīt no kredītiestādēm vai finanšu iestādēm to rīcībā esošās neizpaužamās ziņas vai dokumentus, kuri satur šādas ziņas, vai pārraudzīt darījumus kredītiestāžu vai finanšu iestāžu klientu kontos uz noteiktu laiku drīkst tikai ar procesa virzītāja lēmumu, kuru apstiprinājis izmeklēšanas tiesnesis. Pārraudzīt darījumu kredītiestādes vai finanšu iestādes klienta kontā var uz laiku līdz trim mēnešiem, bet, ja nepieciešams, šo termiņu uz laiku līdz trim mēnešiem var pagarināt izmeklēšanas tiesnesis. Minētie lēmumi nav pārsūdzami.”

3. Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmā daļa noteic, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts prasa minēto uzskatu pamatot.

Ar procesa virzītāja [datums] lēmumiem, kurus [datums] apstiprināja izmeklēšanas tiesnesis, pieprasītas Šveices kredītiestāžu rīcībā esošās neizpaužamās ziņas par pieteikuma iesniedzēju. Saskaņā ar apstrīdēto normu šie lēmumi nav pārsūdzami. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un Konvencijas 13. pantam, jo tā neparedz iespēju pārsūdzēt pieņemto lēmumu par neizpaužamo ziņu pieprasīšanu, tādējādi izslēdzot jebkādu kontroli pār šādu lēmumu tiesiskumu un pamatotību. Apstrīdētā norma aizskar pieteikuma iesniedzējai arī Satversmes 96. pantā ietvertās pamattiesības, jo neizpaužamu ziņu pieprasīšana no kredītiestādēm ietver informācijas par personu iegūšanu, apstrādi un nodošanu valsts institūciju rīcībā bez personas kontroles pār šo procesu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta prasībām.

4. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai pieteikumu var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizsargāt savas aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

Saskaņā ar apstrīdēto normu lēmumi par neizpaužamo ziņu vai dokumentu pieprasīšanu no kredītiestādēm nav pārsūdzami. Tādējādi pieteikuma iesniedzējai nav iespēju aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrais teikums nosaka: “Ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību (ieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.”

Pieteikuma iesniedzēja par Kriminālprocesa likuma 121. panta piektās daļas piemērošanu uzzinājusi [datums], kad viņa ar pārstāvja starpniecību saņēma procesa virzītāja lēmumus Šveices prokuratūrā. Pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2026. gada 20. jūlijā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas otrajā teikumā noteiktajām prasībām.

5. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 6. punktu Satversmes tiesas kolēģija var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Konvencijas 13. pantam, jo aizliegums pārsūdzēt lēmumu par neizpaužamu ziņu pieprasīšanu no kredītiestādēm liedz personai jebkādu iespēju panākt efektīvu kontroli pār valsts iejaukšanos personas privātajā dzīvē.

Kritēriji, pēc kuriem vērtējama tiesību normas atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, atšķiras atkarībā no tā, vai apstrīdētā tiesību norma pilnībā liedz noteiktas, konkrētajā situācijā nodrošināmas garantijas tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai vai paredz tiesību uz pieeju tiesai ierobežojumu (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 20. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2011-16-01 un 2018. gada 14. jūnija spriedumu lietā Nr. 2017-23-01*). Vienlaikus Satversmes 92. pants neparedz konkrēta jautājuma izšķiršanu atbilstoši tādām procesuālajām regulējumiem, kādu persona vēlas (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 1. novembra sprieduma lietā Nr. 2012-06-01 10. punktu*).

Savukārt Satversmes 96. pantā ietvertajam jēdzienam “privātā dzīve” ir plaša nozīme, un to nav iespējams izsmēloši definēt. Šis jēdziens ietver sevī ļoti daudzus personas fiziskās un sociālās identitātes aspektus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2010-51-01 13. punktu*). Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu tiesību normu; 2) vai tam ir legītīms mērķis; 3) vai tas ir samērīgs ar tā legītīmo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 13. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-18-01 16. punktu*).

5.1. Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētajā normā ietvertais tiesību uz pieeju tiesai ierobežojums nav noteikts ar likumu, jo nav ievērots labas likumdošanas princips. Likumprojekta anotācijā ietvertais apgalvojums, ka informācijas pieprasīšana no kredītiestādēm vai finanšu iestādēm neaizskar personas cilvēktiesības, ir pretrunā ne tikai ar Satversmes 96. pantu, kurā nostiprinātas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, bet arī Konvencijas 8. pantu. Turklāt nedz no anotācijas, nedz arī likumprojekta izstrādes materiāliem neizriet, ka

likumdevējs būtu identificējis konkrētu sabiedrības interesi, kuras aizsardzībai būtu nepieciešams liegt personai pārsūdzēt izmeklēšanas tiesneša apstiprinātu procesa virzītāja lēmumu par neizpaužamu ziņu pieprasīšanu no kredītiestādes. Tāpat no minētajiem materiāliem neizriet vērtējums par to, vai pastāv mazāk ierobežojoši līdzekļi apstrīdētās normas iespējamā leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ne katrs procedūras pārkāpums ir pamats uzskatīt, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka. Lai procedūras pārkāpuma dēļ kādu aktu atzītu par spēkā neesošu, jābūt pamatotām šaubām, ka gadījumā, ja procedūra tiktu ievērota, būtu pieņemts atšķirīgs lēmums (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.5. punktu*). Turklāt likumprojekta anotācija ir tikai viens no avotiem, kas sniedz informāciju par tiesību akta nepieciešamību, piemērošanu un ietekmi uz dažādām jomām. Anotācijā ietvertais pamatojums ļauj sabiedrībai gūt priekšstatu par tiem apsvērumiem, kas bijuši par pamatu tiesību normas pieņemšanai, un sekmē tādas pārliecības veidošanos sabiedrībā, ka tiesību normas pieņemšanas gaitā nepieciešamība ierobežot Satversmē garantētās pamattiesības ir rūpīgi izsvērtas. Tomēr anotācijā ietvertā pamatojuma detalizācijas apjoms pats par sevi nevar būt kritērijs labas likumdošanas principa pārkāpuma konstatācijai (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2019-05-01 19.1.2. punktu*).

Ievērojot minēto, pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums tam, ka apstrīdētās normas pieņemšanas procedūrā, iespējams, pieļautie pārkāpumi būtu būtiski. Turklāt tas apstāklis, ka nedz no likumprojekta anotācijas, nedz arī tā izstrādes materiāliem neizriet konkrēts pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis, pats par sevi nenožīmē, ka likumdevējs šādu mērķi nebūtu identificējis.

5.2. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma nav piemērota iespējamā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa – izmeklēšanas efektivitātes – sasniegšanai, jo, pat ja apstrīdētā norma veicina kriminālprocesa efektivitāti, pārsūdzības iespējas nodrošināšana pār procesa virzītāja lēmumu pati par sevi nenožīmētu nepamatotu izmeklēšanas kavēšanu. Savukārt, argumentējot par apstrīdētās normas nepieciešamību leģitīmā mērķa sasniegšanai, pieteikuma iesniedzēja norāda, ka minēto mērķi ir iespējams sasniegt ar citiem, personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Proti, likumdevējs varētu paredzēt, ka procesa virzītāja lēmumu par neizpaužamu ziņu un dokumentu, kas satur šādas ziņas, pieprasīšanu no kredītiestādēm iespējams pārsūdzēt vispārējā kārtībā.

Satversmes tiesas judikatūrā atzīts, ka, izvērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī saudzējošākā veidā, Satversmes tiesa ņem vērā, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu un 2015. gada 8. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-34-01 18. punktu*). Turklāt par saudzējošāku leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekli nevar tikt uzskatīts tāds līdzeklis, kas no valsts prasa papildu finanšu resursus vai paredz noteikt pamattiesību ierobežojumu citām personām (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 2010-69-01 14.2. punktu un 2014. gada 7. jūlija sprieduma lietā Nr. 2013-17-01 28.3. punktu*). Pieteikumā nav pamatots, ka ar tajā norādīto līdzekli apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē un ka to prasītais valsts un sabiedrības ieguldījums būtu uzskatāms par samērīgu. Turklāt no pieteikuma nav gūstams apstiprinājums tam, ka pieteikuma iesniedzēja būtu ņēmusi vērā pirmstiesas kriminālprocesā jau pastāvošos kontroles mehānismus, piemēram, izmeklēšanas tiesneša, kas ir pilnvarots kontrolēt cilvēktiesību ierobežojumus, funkcijas.

Turklāt, ja pieteikumā ir ietverts prasījums izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi, pieteikuma iesniedzējai jāpamato arī tas, kādēļ apstrīdētās normas atbilstība starptautisko tiesību normai būtu vērtējama atsevišķi no Satversmes normas. Proti, jāpamato, ka starptautisko tiesību norma paredz plašāku, no Satversmes atšķirīgu, pamattiesību aizsardzības apjomu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 7. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-25-01 17. punktu*). Pieteikumā šāds pamatojums attiecībā uz prasījumu izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Konvencijas 13. pantam nav ietverts.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 6. punktu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 133/2026).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina